

Rapport

Sportdeelname en ervaren barrières door Syriërs in Nederland

Sportdeelname en ervaren barrières door Syriërs in Nederland

Met subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Mulier Instituut

Manou Anselma
Agnes Elling
Angelina Gómez Berns

Externe

Yadan Al Drayj

Voor meer informatie kunt u contact
opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 30 mei 2023
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding:
auteurs, de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.
Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder
toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

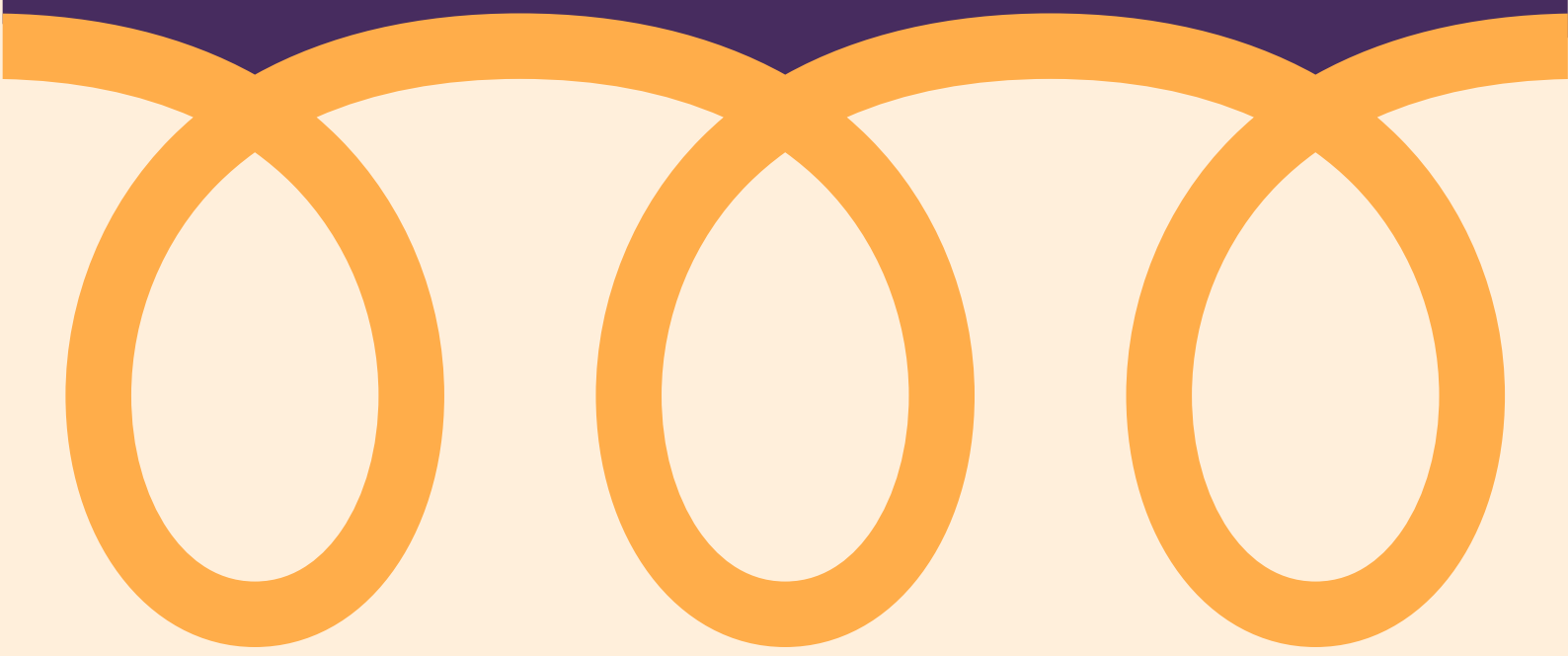
We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Sportdeelname en ervaren barrières door Syriërs in Nederland

1	Sportende Syriërs in Nederland	6
1.1	Achtergrond	6
1.2	Doelstelling	8
1.3	Vraagstelling	8
2	Onderzoeksmethode	9
3	Resultaten	10
3.1	Demografische gegevens	10
3.2	Sportdeelname	10
3.3	Sportlocatie	11
3.4	Redenen om te sporten	11
3.5	Sportervaringen	12
3.6	Redenen om niet te sporten	13
Conclusie & aanbevelingen		14
Bronnen		17

Sportende Syriërs in Nederland

Er is in Nederland aandacht voor het verbeteren van de toegankelijkheid van sport voor migranten. Maar daarbij is niet altijd specifieke aandacht voor nieuwkomers naast de grote groepen uit 'klassieke' herkomstlanden als Suriname en Marokko. Syriërs zijn een grote 'nieuwe' migrantengroep in Nederland waar nog relatief weinig sportonderzoek naar/mee is gedaan. Voortbordurend op een rapportage van het Sociaal en Cultureel Planbureau uit 2020 willen we meer inzicht krijgen in sportervaringen van Syriërs in Nederland en barrières die zij ervaren om te sporten.

1.1 Achtergrond

In Nederland is aandacht voor het verbeteren van de toegankelijkheid van sport voor migranten. Het tegengaan van ongelijkheid en het stimuleren van inclusie op basis van herkomst is specifiek benoemd in het Nationaal Sportakkoord in 2018 (Ministerie van VWS, 2018).

Zo zette in 2022 de helft van de gemeenten hun buurtsportcoaches in voor werken met vluchtelingen (Gómez Berns & Van Stam, 2023). Dit is een grote groei ten opzichte van de jaren ervoor (2021: 37%; 2020: 34%; 2019: 34%). Die kwam grotendeels door de toestroom van vluchtelingen uit Oekraïne (52%), maar ook door beleidsdoelstellingen van de gemeente (40%).

Daarnaast lanceerden in 2020 de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Justitie en Veiligheid (JenV) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) samen met de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) het actieplan ('Aanvalsplan') tegen racisme en discriminatie in het voetbal: 'Ons voetbal is van iedereen'.

Er is alleen niet altijd aandacht voor verschillende groepen migranten, zoals vluchtelingen en andere nieuwkomers, en hun specifieke achtergronden en belemmeringen. Vanwege mogelijke trauma's, onzekerheden en spanningen die leiden tot fysieke en mentale klachten (Pharos, 2022; UNHCR, 2023) heeft deze groep speciale aandacht nodig.

Eerder onderzoek laat zien dat sport en bewegen voor vluchtelingen verschillende voordelen kunnen hebben. Bijvoorbeeld voor de fysieke en mentale gezondheid, die flink onder druk (zijn komen te) staan (Spaaij et al., 2019). Daarom zou het goed zijn als opvanglocaties voor asielzoekers al beginnen met hun bewoners in beweging brengen.

Onderzoek laat alleen zien dat minder dan de helft van de opvanglocaties elke week sportactiviteiten voor volwassenen organiseert en iets meer dan de helft voor jeugd (Dellas et al., 2022). Werknemers op de opvanglocaties geven wel aan dat sport en bewegen voor afleiding kan zorgen en vervelende gevoelens kan verlichten.

In sommige gevallen kan sportdeelname ook belangrijk voor de veiligheid zijn, bijvoorbeeld als het gaat om zwemlessen. Een onderzoek onder vluchtelingen in Nederland laat zien dat ouders graag willen dat hun kinderen leren zwemmen, omdat er in Nederland veel water is (Van der Meijde et al., 2022). Ouders maken zich zorgen om de veiligheid van hun kinderen als ze in de buurt van water zijn.

Maar ze ervaren ook barrières om kinderen te leren zwemmen. Zo kan niet iedereen zwemles als prioriteit zien, bijvoorbeeld door een onzekere woonsituatie of financiële problemen. Ook het zoeken naar en het regelen van zwemles kan voor ouders lastig zijn door taalproblemen, onbekendheid met de Nederlandse situatie of een hoge administratieve last.

Daarnaast is er beperkt aandacht voor de diversiteit binnen de groep migranten, zoals verschillende groepen vluchtelingen. Zo is er weinig kennis over voorkeuren voor en ervaringen met sportdeelname van Syriërs die in Nederland wonen.

Syriërs zijn een grote migrantengroep in Nederland. Op 1 januari 2022 woonden er 126.260 Syriërs in Nederland (VluchtenlingenWerk Nederland, 2022).¹ Dit komt grotendeels door de burgeroorlog in Syrië, waardoor veel mensen het land zijn ontvlucht. Sinds 2011 zijn dit meer dan 6 miljoen mensen, van wie ruim 1 miljoen een asielaanvraag hebben gedaan in Europa (Pharos, 2022; UNHCR, 2023).

In Nederland waren er in 2020 5.566 asielaanvragen door Syriërs. In 2021 waren dit er 14.904 (VluchtenlingenWerk Nederland, 2022) en in de eerste acht maanden van 2022 12.280 (Pharos, 2022). Van de Syriërs in Nederland is ongeveer twee derde man. Het is een relatief jonge groep: slechts 6 procent is ouder dan 45 jaar.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft in een rapportage in 2020 cijfers van het CBS en RIVM gebundeld (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020). Hieruit blijkt dat in 2019 twee derde (66%) van de Syriërs één of meerdere keren per week sportte (Uiters & Wijga, 2020). Mannen (68%) sportten iets vaker wekelijks dan vrouwen (60%).

Dit is beduidend hoger dan cijfers uit 2016-2020 in Nederland onder volwassenen zonder migratieachtergrond (54%) en mensen die zijn geboren in een ander land in Europa (46%), een traditioneel migratieland (39%; Marokko, Suriname, Turkije, voormalig Nederlandse Antillen, Indonesië) of een ander land buiten Europa (45%) (Elling & Van den Dool, 2023). De hoge sportdeelname onder Syriërs is

¹ Van de klassieke migratielanden woonden in Nederland op 1 januari 2022 de meeste migranten geboren in Turkije (205.000), Suriname (178.000) en Marokko (173.000) (CBS, 2023).

waarschijnlijk te verklaren door het relatief grote deel jonge mannen, terwijl de cijfers van Elling en Van den Dool zijn gewogen naar leeftijd.

Van de Syriërs in Nederland die elke week sporten, sport 62 procent alleen. Bij vrouwen is dit 71 procent (Uiters & Wijga, 2020). Een minderheid sport als lid bij een vereniging of sportclub (24%) of bij een fitnesscentrum of andere commerciële aanbieder (10%). Uit bestaande cijfers maken de onderzoekers op dat de kosten een reden kunnen zijn voor het geringe aandeel lidmaatschappen en abonnementen.

Migrantengroepen in het algemeen – waarvan velen al lang in Nederland wonen – sporten vooral vaker bij een commerciële aanbieder (54% van de migranten geboren in een traditioneel migratieland en 41% van de migranten geboren in een ander land buiten Europa) (Elling & Van den Dool, 2023).

1.2 Doelstelling

In dit onderzoek bouwen we verder op de data van het SCP door meer informatie te verzamelen over redenen waarom Syriërs wel of niet sporten in Nederland. Hiervoor hebben we een vragenlijst uitgezet onder Syriërs die in Nederland wonen.

1.3 Vraagstelling

Wat zijn de sportvoorkeuren van Syriërs in Nederland en welke barrières ervaren zij om sport te beoefenen?

Leeswijzer

In dit rapport lichten we in hoofdstuk 2 de onderzoeksmethode toe. In hoofdstuk 3 bespreken we de resultaten aan de hand van verschillende subthema's. In hoofdstuk 4 trekken we conclusies en doen we aanbevelingen voor beleid en praktijk.

Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek hebben we een vragenlijst uitgezet onder Syriërs in Nederland. In dit hoofdstuk bespreken we hoe we deze vragenlijst hebben opgezet, uitgezet en geanalyseerd.

Vragenlijst

Onderzoekers van het Mulier Instituut hebben de vragenlijst in het Engels ontwikkeld en daarna besproken met Yadan Al Drajy, een Syrische journalist met humanitaire achtergrond en statushouder in Nederland die betrokken is bij dit onderzoek. Hierdoor veranderde vooral een aantal antwoordopties, zoals de benoemde takken van sport.

Vervolgens heeft Yadan de vragenlijst vertaald van het Engels naar het Arabisch. We hebben de vragenlijst in het Engels en Arabisch geprogrammeerd, zodat we met het Engelse codeboek konden werken. De Arabische vragenlijst heeft Yadan in het bijzijn van de programmeur en onderzoeker getest, zodat we aanpassingen direct konden doorvoeren.

Dataverzameling en deelnemers

We hebben de vragenlijst in eerste instantie verspreid via online netwerken van Syriërs en daarna via contacten bij VluchtelingenWerk Nederland in Amsterdam en Zeeland.

Analyse

De onderzoekers hebben de gesloten vragen in SPSS geanalyseerd. De open antwoorden heeft Yadan vertaald naar het Engels. De auteurs hebben de interpretatie van de resultaten besproken, om zo tot passende conclusies te komen.

Resultaten

In dit hoofdstuk geven we de resultaten van de vragenlijst weer, verdeeld over de volgende onderwerpen:

- demografische gegevens;
- sportdeelname;
- sportlocatie;
- redenen om te sporten;
- sportervaringen;
- redenen om niet te sporten.

3.1 Demografische gegevens

125 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. Meer mannen dan vrouwen vulden de vragenlijst in: 30 procent van de respondenten is vrouw. 53 procent van de respondenten is 16-29 jaar oud, 46 procent is 30-55 jaar. De meeste respondenten hebben geen partner (59%) en hebben geen kinderen (73%). Twee derde (66%) woont langer dan 2 jaar in Nederland.

Bijna de helft (43%) van de respondenten spreekt (heel) goed Nederlands en de helft (51%) spreekt (heel) goed Engels. 6 procent spreekt geen Nederlands en geen Engels. De meeste respondenten benoemen de middelbare school (31%) of universiteit (39%) als hoogst voltooide opleiding.

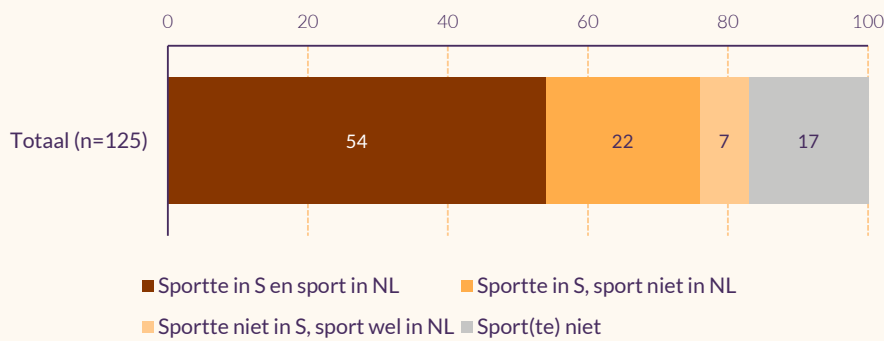
3.2 Sportdeelname

De sportdeelname van respondenten in Syrië (S) en in Nederland (NL) is te zien in figuur 3.1. Iets meer dan de helft van de respondenten sportte in Syrië en sport nu ook in Nederland. Bijna een kwart sportte wel in Syrië, maar sport niet meer of nog niet in Nederland. Een klein deel sportte niet in Syrië, maar wel in Nederland. Eén op de zes respondenten (17%) sportte niet in Syrië en nu ook niet in Nederland.

In totaal sportte drie kwart van de respondenten in Syrië (76%) en sport een iets kleinere groep (61%) in Nederland. Van degenen die sporten in Nederland (n=71), sport drie kwart elke week (76%).

Respondenten die al meer dan twee jaar in Nederland wonen, sporten vaker (69%) dan degenen die minder dan twee jaar in Nederland wonen (50%).

Figuur 3.1
Sportdeelname van respondenten in Syrië (S) en Nederland (NL)
 (in procenten, n=117)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst 'Sportervaringen Syriërs in Nederland', 2023.

3.3 Sportlocatie

De populairste sporten van de respondenten in Syrië waren bodybuilding (31%), voetbal (28%), zwemmen (27%) en fitness (21%). Bij vrouwen waren fitness en snelwandelen het populairst, bij mannen voetbal, bodybuilding en zwemmen. In Nederland zijn de populairste sporten bij zowel mannen als vrouwen bodybuilding en fitness geworden.

De meeste respondenten die sporten, doen dat bij een sportschool (49%), zelf buiten (38%), bij een sportclub (25%) en/of thuis (26%). Vrouwen sporten het vaakst zelf buiten, thuis of bij een sportclub, mannen het vaakst in een sportschool of zelf buiten. Sportfaciliteiten of vrije ruimtes die veilig bewegen mogelijk maken (bijvoorbeeld parken, georganiseerde straten met veilige ruimtes om te wandelen of hard te lopen) zijn in Nederland veel meer beschikbaar dan in Syrië.

3.4 Redenen om te sporten

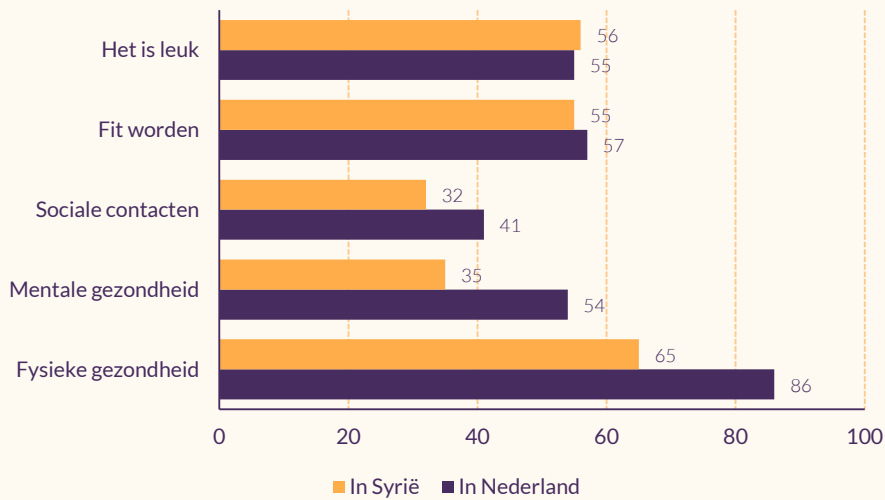
De drie belangrijkste redenen om in Syrië en Nederland te sporten zijn voor de fysieke gezondheid, omdat het leuk is en om fit te worden (zie figuur 3.2). Fysieke gezondheid noemen respondenten vaker als belangrijke reden in Nederland dan in Syrië (86% vs. 65%). Ditzelfde geldt voor mentale gezondheid (54% vs. 35%).

Een mogelijke reden dat respondenten meer bewegen voor lichamelijke en mentale gezondheid, is dat een gezond leven, zowel lichamelijk als psychisch, een belangrijk onderdeel is van de Nederlandse cultuur. Dit was in Syrië minder sterk het geval. De relatief jonge respondentengroep staat mogelijk meer open voor deze Nederlandse cultuur of neemt deze makkelijker over, ook door de toegang tot internet en sociale media. Andere mogelijke redenen zijn dat veel vluchtelingen traumatische ervaringen hebben meegemaakt, nog steeds in onzekerheid leven over betaald werk en vaste verblijfplaats, en/of zorgen ervaren over familieleden en vrienden die nog in Syrië wonen (Pharos, 2022; UNHCR, 2023).

Figuur 3.2

Redenen om te sporten in Nederland en Syrië

(in procenten, n=69 voor antwoorden over Nederland, n=84 voor antwoorden over Syrië, meerdere antwoorden mogelijk*)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst 'Sportervaringen Syriërs in Nederland', 2023.

* Respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen. Daarom is het totaal niet 100%.

3.5 Sportervaringen

In figuur 3.3 staan ervaringen van respondenten die sporten in Nederland (n=63). Een aantal zaken valt op. Zo geven weinig respondenten aan te willen sporten om in contact te komen met Nederlandse mensen. Ook zou het merendeel van de respondenten geen lid worden van een sportvereniging waarbij ze geld moeten betalen én vrijwilligerswerk moeten doen. Dit geldt even vaak voor sporters die hier minder dan twee jaar zijn als voor degenen die hier langer zijn. Het geldt wel vaker voor sporters die geen of nauwelijks Nederlands spreken (71-80%) dan voor diegenen die dat (heel) goed spreken (47%).

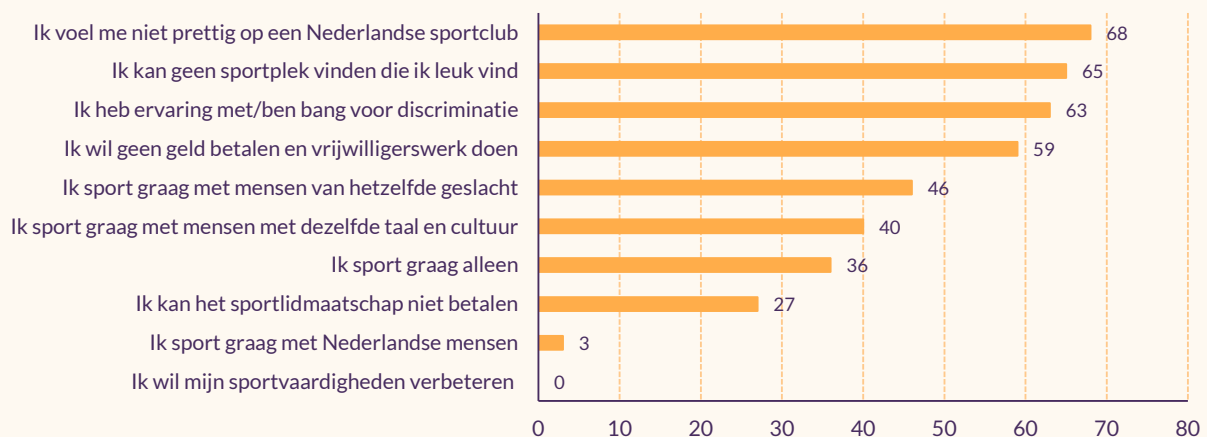
Twee op de drie sporters geven aan dat ze zich niet comfortabel voelen op een Nederlandse sportclub. Meer dan zes op de tien sporters hebben discriminatie ervaren op een sportclub of zijn daar bang voor.

Ongeveer de helft van de respondenten (zowel mannen als vrouwen) geeft aan liever te sporten met mensen van hetzelfde geslacht. Een vrouw legt hierbij uit dat ze liever bij een sportclub voor vrouwen sport waar geen camera's zijn, omdat ze een hijab draagt. Vooral mannen sporten ook liever met mensen van dezelfde cultuur of die dezelfde taal spreken (44% eens, tegenover 27% bij vrouwen).

Mogelijk dragen deze zaken eraan bij dat het merendeel van de respondenten geen sportclub of sportschool kan vinden waar ze zich voldoende op hun gemak voelen.

Van de respondenten die al meer dan twee jaar in Nederland wonen, kan het merendeel geen sportclub of sportschool vinden die ze leuk vinden (81%). Ook geven zij vaker aan dat ze het lidmaatschap van een sportclub of sportschool niet kunnen betalen (35%). Degenen die korter in Nederland zijn, ervaren deze belemmeringen minder vaak. Zij zijn mogelijk nog minder in aanraking gekomen met sport in Nederland.

Figuur 3.3
Ervaringen van respondenten die sporten in Nederland
(in procenten 'mee eens', n=63)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst 'Sportervaringen Syriërs in Nederland', 2023.

3.6 Redenen om niet te sporten

Respondenten die niet sporten in Nederland (n=39), geven als redenen hiervoor dat ze zich niet comfortabel voelen door taal of culturele barrières (37%), te veel dingen aan hun hoofd hebben (35%), niet de financiële middelen hebben (33%) en/of geen mensen hebben om mee te sporten (30%). Bijna niemand sport niet omdat ze sporten niet leuk vinden, omdat ze te oud zijn, omdat ze geen vervoer hebben, omdat hun partner/familie het niet toelaat, omdat ze discriminatie hebben ervaren of daar bang voor zijn, of omdat ze geen vrijwilligerswerk willen doen.

Respondenten noemden verschillende zaken die hen zouden helpen om wel te gaan sporten: financiële hulp (36%), iemand die hen helpt om lid te worden van een club (27%), tijd om dingen te regelen (25%), comfortabeler worden met het Nederlands (25%), vrienden die dezelfde sport doen (20%) en iemand die hen motiveert om fysiek actief te zijn (18%). Gendersgescheiden sportaanbod of dat ze niet willen sporten noemt bijna niemand.

Conclusie & aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk vatten we de belangrijkste bevindingen samen en eindigen we met aanbevelingen voor praktijk en beleid.

Conclusie

Sportdeelname en -locatie

Niet alle respondenten die in Syrië sportten, sporten ook in Nederland. Juist deze groep begeleiden naar passend sportaanbod verdient aandacht.

Individuele sporten zijn voornamelijk populair, zoals bodybuilding, fitness en wandelen. Vrouwen sporten het vaakst zelf buiten of thuis, mannen het vaakst in een sportschool of zelf buiten. Door de goed georganiseerde en veilige (buiten)ruimte in Nederland om te sporten, ervaren Syriërs (voornamelijk vrouwen) mogelijk meer vrijheid om te sporten.

Redenen om te sporten

Respondenten die sporten, doen dat veelal omdat ze het leuk vinden. Ook sporten ze voor hun fysieke en mentale gezondheid. Ze noemen dit vaker als redenen om te sporten in Nederland dan in Syrië. Dit komt mogelijk doordat sport en gezondheid in Nederland een groter onderdeel van de cultuur zijn.

Ook is het mogelijk dat Syriërs door de ervaren trauma's en de uitdagingen bij het opbouwen van een nieuw leven in Nederland meer mentale problemen hebben. Sport en bewegen kan daarvoor een oplossing of uitlaatklep bieden (Pharos, 2018). Tegelijk biedt het een mogelijkheid voor Syriërs om nieuwe contacten op te doen en de Nederlandse (sport)cultuur te leren kennen (Kenniscentrum Sport, 2017).

Sportervaringen

Syriërs in Nederland die sporten, voelen zich vaak niet prettig op een Nederlandse sportclub. Dit komt mogelijk doordat ze ook vrijwilligerswerk moeten doen, waarmee ze nog weinig bekend zijn, of doordat ze zich niet snel thuis voelen of zelfs discriminatie ervaren.

Uit ons onderzoek blijkt dat het merendeel van de sporters ervaringen heeft gehad met discriminatie of hier bang voor is. Ook onderzoek van het SCP (Dagevos & Miltenburg, 2020) liet zien dat veel Syrische statushouders ervaringen hebben met discriminatie in Nederland.

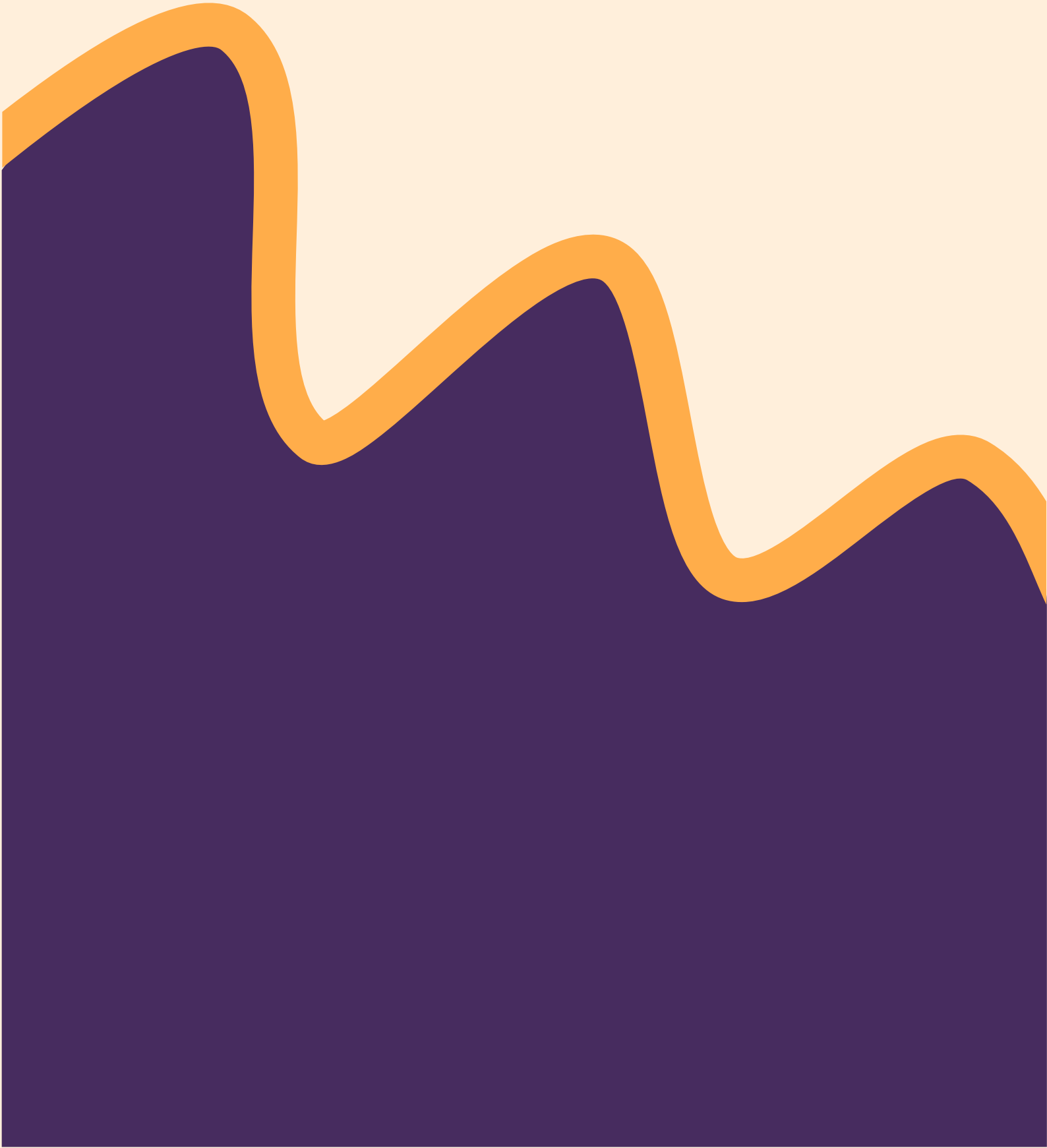
Redenen om niet te sporten

Syriërs in Nederland die niet sporten, ervaren een tekort aan vertrouwen en thuisgevoel bij sportverenigingen. Ook missen ze de tijd, het geld of het sociale netwerk om deel te nemen aan sport- of beweegactiviteiten.

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen doen we de volgende aanbevelingen aan (lokale) beleidsmakers en sport- en beweegprofessionals:

- Zet breder in op sport- en beweegstimulering onder Syrische en andere groepen vluchtelingen. Faciliteer en ondersteun naast sporten in verenigingsverband ook bewegen en sport in de buitenruimte, bij ondernemende sportaanbieders en door zelforganisatie.
- Creëer welkome en veilige sportomgevingen voor vluchtelingen, en breder voor mensen met een migratieachtergrond. Zet actief in op antidiscriminatiebeleid bij sportlocaties en sportverenigingen.
- Zorg dat Syriërs, en vluchtelingen in het algemeen, beter geïnformeerd en ondersteund worden om gebruik te kunnen maken van bestaande financiële regelingen en persoonlijke hulp (o.a. beweegcoach, buurtsportcoaches). Dit vraagt om meer en betere lokale samenwerking tussen sport, zorg en welzijnswerk, wat aansluit bij lokale sport- en preventieakkoorden.
- Erken dat Syriërs in Nederland mogelijk nog niet toe zijn aan het ontdekken van de Nederlandse sportcontext. Bijvoorbeeld omdat ze nog te veel andere dingen aan hun hoofd hebben of nog niet het sociale netwerk in hun omgeving hebben.

Bronnen

CBS (2023). Hoeveel inwoners hebben een herkomst buiten Nederland. Geraadpleegd op 15 juni 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-inwoners-hebben-een-herkomst-buiten-nederland>

Dagevos, J., & Miltenburg, E. (2020). Discriminatie en acceptatie. Geraadpleegd op 9 mei 2023, van <https://digitaal.scp.nl/syrische-statushouders-op-weg-in-nederland/discriminatie-en-acceptatie>

Dellas, V., Anselma, M., & Dekkers, S. (2022). Het sport- en beweegaanbod op opvanglocaties [Factsheet 2022/19]. Mulier Instituut.

Elling, A., & Van den Dool, R. (2023). Sport- en beweeggedrag naar migratieachtergrond [Factsheet 2023/8]. Mulier Instituut.

Gómez Berns, A., & Van Stam, W. (2023). Betrokkenheid buurtsportcoaches bij vluchtelingen. Mulier Instituut.

Kenniscentrum Sport (2017). Sport als playground voor integratie.

Ministerie van VWS (2018). Nationaal Sportakkoord, Sport verenigt Nederland.

Pharos (2018). Infosheet Sportief integreren.

Pharos (2022). Syrische vluchtelingen.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2020). Syrische statushouders op weg in Nederland.

Spaaij, R., Broerse, J., Oxford, S., Luguetti, C., McLachlan, F., McDonald, B., Klepac, B., Lymbery, L., Bishara, J., & Pankowiak, A. (2019). Sport, Refugees, and Forced Migration: A Critical Review of the Literature. *Frontiers in Sports and Active Living*, 1(47). <https://doi.org/10.3389%2Ffspor.2019.00047>

Uiters, E., & Wijga, A. (2020). Leefstijl. Geraadpleegd op 9 mei 2023, van <https://digitaal.scp.nl/syrische-statushouders-op-weg-in-nederland/leefstijl/>

UNHCR (2023). Aantal vluchtelingen wereldwijd. Geraadpleegd op 9 mei 2023, van <https://www.unhcr.org/nl/wie-we-zijn/cijfers/>

Van der Meijde, L., Visser, T., & Stuij, M. (2022). Belemmeringen bij het leren zwemmen voor kinderen van vluchtelingen. Mulier Instituut.

VluchtenlingenWerk Nederland (2022). Vluchtelingen in getallen 2022.

Manou Anselma
m.anselma@mulierinstituut.nl

Agnes Elling
a.elling@mulierinstituut.nl

Angelina Gómez Berns
a.gomezberns@mulierinstituut.nl